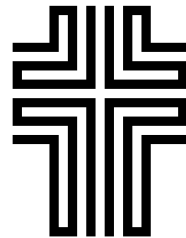

Lahden seurakuntayhtymän ympäristöohjelma v. 2009-2012

Hyväksytty yhteisessä kirkkoneuvostossa 12.11.2008

JOHDON SITOUTUMINEN

Lahden seurakuntayhtymän ympäristöpolitiikka:

- 1. Kristillinen luomis- ja pelastususkon on Lahden seurakuntayhtymän ympäristöohjelman lähtökohta. Se korostaa luonnon ja luomakunnan itseisarvoa ja ihmisen vastuullista asemaa luomakunnan hoitajana, viljelijänä ja varjelijana. Luontoa ei pidä kohdella pelkkänä tuotantovälineenä, hyödykkeenä tai välinearvona. Ympäristöllä ja luonnolla on itseisarvonsa. Ihminen suojelee ja varjelee silloin myös oman hyvinvointinsa ja elämänsä edellytyksiä – onhan ihminen itsekkin osa luontoa ja siitä riippuvainen. Myös tulevilla sukupolvilla on oikeus hyvään elämään ja ympäristöön. Vastuun lisäksi kristillinen usko korostaa myös toivoa. Jumalan luomistyö jatkuu yhä edelleen. Jumala antaa ihmiselle toivon ja tulevaisuuden. Se rohkaisee ihmistä myös työhön paremman ympäristön ja maailman puolesta.*
- 2. Lahden seurakuntayhtymän kasvatustavoitteena on vastuun herättäminen luonnosta ja elinympäristöstä paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Seurakuntia ja seurakuntalaisia kasvatetaan syvempään tietoisuuteen luomisuskosta ja sen perusteista. Tietoa luonnosta ja elinympäristöstä sekä tekojemme ja valintojemme vaikutuksista siihen on lisättävä. Ympäristöä ja kulttuuriympäristöä vaalivia asenteita ja arvoja on vahvistettava. Sellaista toimintaa tulee välttää, joka on ristiriidassa luonnonsuojelun tai ympäristön kulttuuriarvojen kanssa.*
- 3. Lahden seurakuntayhtymässä ympäristökasvatus, ympäristövaikutusten arviointi ja ympäristöohjelman käytännön toteuttaminen on jokaisen seurakunnan ja työmuodon vastuulla. Lahden seurakuntayhtymän työntekijöille järjestetään luomisuskoon ja ympäristönsuojeluun liittyvää koulutusta. Ympäristöohjelman toteutumista seurataan ja arvioidaan yhteistyössä seurakuntien ja eri työmuotojen kanssa.*
- 4. Lahden seurakuntayhtymä vähentää toimintansa ja palvelujensa aiheuttamaa ympäristökuormitusta. Ympäristökuormituksen vähentäminen tarkoittaa myös ennakoivaa ympäristönsuojelua. Ympäristövaikutusten arvioinnin tulee olla osa suunnittelua ja päätöksentekoa. Ympäristöasiat huomioidaan taloudellisten ja toiminnallisten seikkojen rinnalla.*
- 5. Lahden seurakuntayhtymän kaikessa toiminnassa raaka-aineita ja materiaaleja käytetään tehokkaasti ja säästeliäästi. Energiaa säästetään. Kaikissa hankinnoissa ja omaisuuden hoidossa huomioidaan niiden ympäristövaikutukset. Jätteiden lajittelua ja hyötykäyttöä lisätään.*
- Kierrätystä ja uusiomateriaalien käyttöä kehitetään. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaita alueita ja rakennuksia suojellaan. Kuljetuksissa, matkustamisessa ja liikkumisessa suositaan kevyt- ja joukkoliikennettä sekä yhteiskuljetuksia.*
- 6. Lahden seurakuntayhtymä suojelee käyttämiensä ja omistamiensa maa-alueiden, hautausmaiden, leiri- ja kurssikeskusten ja kiinteistöjensä ympäristöä ja luonnon monimuotoisuutta.*
- 7. Lahden seurakuntayhtymä haluaa herättää ja osallistua keskusteluun, joka koskee elinympäristöämme ja luonnonsuojelua. Lahden seurakuntayhtymä pitää tärkeänä myös arvokeskustelua, jossa pohditaan nykyisen tavara- ja kulutuskeskeisen elämäntapamme mielekkyyttä ja vaikutusta ympäristöön ja ihmiseen. Myös tulevien sukupolvien hyvinvointi ja oikeudet on otettava huomioon.*
- 8. Lahden seurakuntayhtymä noudattaa sijoitustoiminnassaan eettisiä periaatteita, joissa huomioidaan myös ympäristönäkökohdat.*
- 9. Lahden seurakuntayhtymä haluaa tehdä yhteistyötä ja rohkaista kaikkia ihmisiä, yhteisöjä ja yhteiskunnan toimijoita työhön paremman ympäristön, asuin- ja lähiympäristön ja maailman puolesta.*

Lahden seurakuntayhtymällä on yhteisen kirkkoneuvoston hyväksymä ympäristöpolitiikka. Ympäristöpolitiikan hyväksymällä johto on osoittanut sitoutumisensa ympäristöasioiden hoidon parantamiseen.

Lahden seurakuntayhtymän yhteinen kirkkoneuvosto suorittaa vuosittain toimintakertomuksen ja toimintasuunnitelman hyväksymisen yhteydessä ns. johdon katselmuksen, jossa tarkastetaan asetettujen tavoitteiden toteutuminen sekä jatkuvan parantamisen periaatteella arvioidaan tavoiteasettelun riittävyys. Johdon katselmuksessa käydään läpi myös seurakuntayhtymän ympäristöpolitiikka, joka päivitetään tarvittaessa.

Ympäristönsuojelussa pyritään jatkuvaan parantamiseen siten, että tavoiteasettelu on riittävää sekä realistista. Ylin johto varaa ympäristöpolitiikan toteuttamiseen riittävät resurssit. Eri toimintojen vastuu/yhteyshenkilöt seuraavat ja raportoivat ympäristöohjelman käytännön toteutumista.

2. LAHDEN SEURAKUNTAYHTYMÄN YMPÄRISTÖOHJELMAN TAVOITTEET

Ympäristöasioiden hoito on koko seurakuntayhtymän henkilökunnan yhteinen asia ja jokainen on omassa työssään vastuullinen toimimaan ympäristöohjelman tavoitteiden mukaisesti. Toimintakertomusten yhteydessä vuosittain tarkistetaan asioiden eteneminen.

Lahden seurakuntayhtymä noudattaa toiminnassaan ympäristölainsäädännön asettamia vaatimuksia. Toimintaan liittyvä ympäristölainsäädäntö on koottu rekisteriksi, joka päivitetään tarvittaessa.

Lahden seurakuntayhtymän keskeisenä ympäristöpäämääränä on ympäristönsuojelun tason jatkuva parantaminen. Päämäärään pyritään asettamalla eri toiminnoille yksityiskohtaiset tavoitteet. Tavoitteet asetetaan vuosittain yhdessä niiden toteutumisesta vastaavien työntekijöiden kanssa. Jatkuvan parantamisen periaatteella tavoitteiden toteutumista pyritään jatkossa tarkastelemaan asettamalla määrälliset ja yksityiskohtaisemmat tavoitteet. Jatkuva parantaminen huomioidaan myös päivittämällä tarvittaessa ympäristöpolitiikkaa, -ohjelmaa sekä koko järjestelmää.

3. YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄN LAADINTAPROSESSI

Lahden seurakuntayhtymä on luonut ympäristöjärjestelmän ensimmäisen ympäristöohjelmansa puitteissa. Vuosittain toiminta- ja taloussuunnittelun yhteydessä työyksiköt asettavat ympäristötavoitteensa. Jatkossa kehitetään ja parannetaan seurantajärjestelmää.

Lahden seurakuntayhtymän yhteinen kirkkoneuvosto päätti hakea kirkon ympäristödiplomia uudelleen helmikuussa 2006 ja asetti ympäristötoimikunnan 1.3.2006 alusta lukien. Ympäristötoimikunnan jäsenet: Yhteiskunnallisen työn pastori Harri Toukonen, pj. (v. 2006-2007, v. 2008 hänen sijaisenaan pastori Elina Lehdeskoski), projekti-insinööri Kari Haara, limnologi Juha Keto (v. 2006-2007), pastori Ilmo Leinonen, ympäristökasvattaja Anne Meronen, puistopuutarhuri Eila Nykänen, ympäristöinsinööri Pauliina Pöllänen (v. 2008), kestävän kehityksen koordinaattori Mervi Virtanen, tiedottaja Laura Visapää, lapsityönohjaaja Liisa Vänskä.

Lahden seurakuntayhtymän toiminnoista on tehty ympäristökatselmus vuosilta 2002-2007, jonka perusteella on laadittu kirjallinen raportti (31.12.2007). Katselmuksessa on tarkasteltu erityisesti miten v. 2001 ympäristöohjelmassa asetetut tavoitteet ovat toteutuneet. Katselmuksessa ilmenneiden epäkohtien parantaminen on huomioitu uudessa ympäristöohjelmassa. Edellisen ohjelman toteutuneet hyvät käytännöt pyritään säilyttämään jatkossa ja parantamaan entisestään.

Ympäristöohjelman merkityksestä ja tavoitteista on tiedotettu henkilökunnalle ja annettu asiantuntevaa koulutusta. Jatkossa huolehditaan koulutuksen syventämisestä ja päivittämisestä sekä uusien työntekijöiden koulutuksesta.

Lahden seurakuntayhtymä tiedottaa ympäristön tilaan vaikuttavista toimistaan. Tiedotuksessa pyritään avoimeen vuorovaikutukseen eri sidosryhmien kanssa. Sidosryhmiä ovat mm. viranomaiset, tavarantoimittajat ja alihankkijat sekä seurakuntalaiset. Myös tavarantoimittajilta sekä alihankkijoilta edellytetään ympäristöasioiden huomioimista omissa toimissaan sekä pyydettyä selvitystä toimintojensa ympäristövaikutuksista ja haitallisten vaikutusten vähentämistoimista.

Säännöllisen tiedottamisen varmistamiseksi Lahden seurakuntayhtymä laatii vuosittain ympäristöraportin, jossa kerrotaan ympäristöohjelman toteutumisesta. Ympäristöraportti on julkinen ja jokaisen siitä kiinnostuneen saatavilla.

4. TALOUS JA TOIMINTA

Ympäristötavoitteiden toteutumiseen tarvittavat resurssit huomioidaan vuosittain talous- ja toimintasuunnitelmassa ja niiden toteutumisesta raportoidaan myös toimintakertomuksessa. Toteutuksesta huolehtivat talous- ja toimintasuunnitelmien laatijat eli käytännössä eri yksiköiden johtajat/päälliköt. Vuoden 2008 talous- ja toimintasuunnitelmasta alkaen jokainen budjetin laatija on asettanut erillisen ympäristötavoitteen vuosittain.

Rakentamisen ja maankäytön suunnittelussa noudatetaan ympäristölainsäädännön (mm. rakennus-, luonnonsuojelu- ja ympäristölait sekä niihin liittyvät säädökset). Rakentamisen ja maankäytön ympäristövaikutukset huomioidaan ja arvioidaan jo suunnitteluvaiheessa. Tarvittaessa käytetään rakentamisen ympäristövaikutuksiin perehtynyttä asiantuntijaa.

Lahden seurakuntayhtymän rakennushankkeiden toteuttamiseen osallistuvilta urakoitsijoilta edellytetään ympäristö-, kemikaali- ja jätelainsäädännön noudattamista. Jätteiden synnyn ehkäisyyn ja materiaalien hyötykäyttöön on kiinnitettävä huomiota. Näistä vaatimuksista tiedotetaan urakoitsijoille jo tarjouspyynnön yhteydessä, ja valitun urakoitsijan on esitettävä työmaan ympäristösuunnitelma.

Korjaus- ja muutostöiden yhteydessä joudutaan tekemisiin useiden haitallisten materiaalien ja jätteiden kanssa. Kohteessa tehdään etukäteen kartoitus tarvittavista työ- ja ympäristönsuojelullisista toimenpiteistä sekä selvitetään syntyvien ongelmajätteiden käsittely- ja kuljetusvaatimukset.

Hankintoja tehtäessä kokonaistaloudellisuuden ja hankinnan tarpeellisuuden lisäksi huomioidaan myös tuotteen ja palvelun ympäristövaikutukset. Tarjouskilpailujen yhdeksi valintakriteeriksi asetetaan ympäristöominaisuudet. Kertakäyttötuotteita vältetään aina kun ne on mahdollista korvata kestävämmillä vaihtoehdoilla. Ympäristömerkittjä tuotteita suositaan, kuitenkin huomioiden tuotteen ja sen raaka-aineiden vaatimat kuljetusmatkat sekä ympäristömerkin saamiseksi toiminnanharjoittajalta vaadittavat taloudelliset resurssit.

Lahden seurakuntayhtymän varojen sijoittamisessa huomioidaan lainsäädäntö sekä kirkon eettiset arvot. Sijoitustoiminnassa käytetään korkean etiikan ja moraalin omaavia omaisuudenhoitajia. Budjettivaroista kansainväliseen diakoniaan ja lähetystyöhön ohjataan 3 %.

Ympäristönsuojelun tason seurantaan asetetaan indikaattoreita, joiden avulla voidaan havainnollistaa ympäristönsuojelun kehitystä. Indikaattoreiden avulla seurataan mm. energian, veden, paperin sekä polttoaineiden kulutusta.

Päämääränä on toiminnasta aiheutuvien haitallisten ympäristövaikutusten väheneminen.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
1) Seurakuntayhtymän eri toimialoilla ja paikallisseurakunnilla on ympäristötavoitteet ja niiden toteutumista seurataan vuosittain	Talous- ja toimintasuunnitelmissa tavoitteiden toteuttamiseksi varataan riittävät resurssit.	2009-2012	yhteinen kirkkoneuvosto ja kaikki yksiköt kirkkoherrat ja toimialojen johtajat ympäristövastaava
2) Ympäristötavoitteiden toteutumisesta raportoidaan toimintakertomuksessa.	Kaikille budjettivastuussa oleville järjestetään koulutusta.	2009-2012	taloustoimisto ympäristötoimikunta/ ympäristövastaava
3) Rakentamisesta ja maankäytöstä aiheutuvat ympäristövaikutukset arvioidaan ja haitalliset vaikutukset minimoidaan.	Urakoitsijoilta pyydetään työmaan ympäristöselvitys.	2009-2012	kiinteistötoimisto/ projekti-insinööri ja kiinteistöpäällikkö
4) Uudisrakennukset suunnitellaan energiataloudellisiksi. Olemassa olevan rakennuskannan energiataloudellisuutta parannetaan.	Energiataloudellisuutta parannetaan lämmöneristyksen avulla, sekä mahdollisuuksien mukaan aurinkoenergiaa ja maalämpöä hyödyntämällä. Talotekniikan ja automaation avulla pyritään energiankulutuksen optimointiin.	2009-2012	kiinteistötoimisto/ kiinteistöpäällikkö, projekti-insinööri, energiavastaava
5) Rakennuksen elinkaari ja terveysvaikutukset huomioidaan suunnittelussa, rakentamisessa ja peruskorjauksessa.	Rakennuksen käyttöikä pyritään maksimoimaan rakenteellisten ratkaisujen ja materiaalivalintojen avulla. Materiaalivalinnoissa huomioidaan niistä aiheutuvat päästöt. Kartoitetaan kiinteistöillä mahdollisia terveyshaittoja aiheuttavat tekijät.	2009-2012	kiinteistötoimisto/ projekti-insinööri, kiinteistöpäällikkö työsuojelupäällikkö
6) Kemikaaleista ei aiheudu haittaa ympäristölle.	Kemikaalit varastoidaan määräysten mukaisesti. Käyttöturv tiedotteet päivitetään. Ongelmajätteiden käsittelyyn annetaan koulutusta.	2009-2012	kiinteistötoimisto/ kiinteistöpäällikkö jätehuoltovastaava

5. YMPÄRISTÖKASVATUS ja KOULUTUS

Ympäristökasvatuksen keskeisenä tavoitteena on kasvattaa seurakuntalaisia syvempään tietoisuuteen luomisuskosta ja sen perusteista. Kirkon uusi Ilmasto-ohjelma antaa hyvää käyttömateriaalia. Uutena vaikutuskanavana on otettu käyttöön seurakuntayhtymän internet-sivut ja jatkossa myös henkilöstön intranetti.

Ympäristökasvatuksen yhtenä ulottuvuutena on herättää ja osallistua keskusteluun, joka koskee elinympäristöämme ja luonnonsuojelua sekä tavara- ja kulutuskeskeisen elämäntapamme mielekkyyttä ja vaikutusta ympäristöön ja ihmiseen, myös tulevien sukupolvien hyvinvointiin. Uuden ympäristömyönteisen elämäntavan etsiminen ja toteuttaminen on osa kristityn arkipäiväistä kutsumusta. Samalla on kiinnitettävä huomiota perheiden kasvatustehtävään myös ympäristökasvatuksen osalta.

Ympäristökasvatuksen toteutumiselle tärkeää on hyvän ympäristökasvatusmateriaalin saatavuus. AV-keskukseen kerätään ja tuotetaan ympäristökasvatusmateriaalia paikallisseurakuntien ja eri toimialojen käyttöön. Erityisesti Upilan leirikeskusta kehitetään ympäristökasvatuskeskukseksi.

Päämääränä on jakaa tietoa ja herättää vastuuta luonnosta ja elinympäristöstä sekä syventää tietoisuutta luomisuskosta ja sen perusteista.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
1) Luomisuskon perusteet ja ympäristökysymykset ovat esillä hartaus- ja jumalanpalveluselämässä	Luomakunnan sunnuntaita vietetään seurakunnan jumalanpalveluksissa ja toiminnoissa	Vuosittain kesäkuun alussa	paikallisseurakunnat, ympäristötoimikunta
	Lahden ympäristöviikolla paikalliset ympäristökysymykset ovat esillä hartauksissa ja jumalanpalveluksissa	Vuosittain syyskuun lopulla	kaikki yksiköt, ympäristötoimikunta
	Vastuuviikolla kansainvälinen oikeudenmukaisuus ja ympäristökysymykset ovat esillä hartauksissa ja jumalanpalveluksissa	Vuosittain lokakuun lopulla	kaikki yksiköt, ympäristötoimikunta
	Toteutetaan ”7 vapaata viikkoa” – kampanja, jossa seurakuntalaisia ja seurakunnan työntekijöitä haastetaan paastonajaksi arvioimaan omaa elämäänsä sitovia asioita.	Vuosittain keväällä paastonaikana	kaikki yksiköt, ympäristötoimikunta
	Järjestettävien kirkkokahvien tarjoilussa käytetään entistä useammin Reilun kaupan tuotteita sekä luomu- ja lähituotantoa	2009-2012	paikallisseurakunnat

2) Vaikutetaan seurakuntalaisten arvoihin ja toimintaan	Hyödynnetään verkkoviestintää tehokkaammin sekä ulkoisessa että sisäisessä viestinnässä	2009-2010	viestintätoimisto ympäristötoimikunta
3) Ympäristökasvatusta kehitetään paikallisseurakunnissa sekä yhteisessä kasvatustyössä ja palvelutyössä	Kerätään ja tuotetaan lisää ympäristökasvatusmateriaalia AV-lainaamoon	2009-2012	AV-lainaamon hoitaja ympäristövastaava
	Luodaan tietokanta AV-lainaamossa olevista aiheeseen liittyvistä kirjoista	2009-2010	tietohallinto, AV-lainaamon hoitaja, ympäristövastaava
	Saatetaan henkilöstön eko-opas valmiiksi ja jaetaan henkilöstölle	2009-2010	ympäristötoimikunta, viestintätoimisto
	Järjestetään koulutusta työntekijöille ja vapaaehtoistyöntekijöille	2009-2012	ympäristötoimikunta
	Ympäristökasvatus huomioidaan paremmin leiri- ja retkitoiminnan ohjeissa, suunnittelussa ja toteutuksessa	2009-2012	yhteinen kasvatustyö yhteinen palvelutyö
Lapsityö	Hyödynnetään Metsämörri-koulutuksessa opittuja taitoja kerhotoiminnassa Pyritään lisäämään metsä- ja luontopolkuretkiä kerhotoiminnassa Kehitetään uusia ideoita askarteluun, jossa käytetään kierrätysmateriaaleja ja ympäristöystävällisiä tuotteita	2009-2012	yhteinen kasvatustyö/ lapsityönohjaaja lastenohjaajat
Varhaisnuorisotyö	Toteutetaan ympäristöaiheinen erityisleiri Hyödynnetään Upilan mahdollisuuksia	2009-2012	yhteinen kasvatustyö/ nuorisosihteeri paikallisseurakunnat
Rippikoulutyö	Koulutetaan työntekijöitä ja isosia uusien materiaalien käyttöön	2009-2011	rippikoulutyö/ rippikouluteologi ympäristötoimikunta
Nuorisotyö	Osallistutaan Nuorten Keskuksen koordinoimaan Ekonisti – luontoriippuvainen hankkeeseen pilottina	2009-2010	Salpausselän srk/nuorisotyö
Diakoniatyö	Diakoniatyön kerhoissa ja ryhmissä lisätään ympäristöaiheisia toimintamuotoja ja keskusteluja	2009-2012	yhteinen palvelutyö ja paikallisseurakunnat
	Takataskun henkilökunnalle järjestetään ympäristöaiheinen koulutuspäivä	2009	Takatasku

4) Ympäristökasvatusta kehitetään leiri- ja kurssikeskuksissa	Rakennetaan luontopolut leiri- ja kurssikeskuksiin yhteistyössä paikallisten oppilaitosten kanssa	2010-2012	yhteinen kasvatustyö, kurssi- ja leirikeskuksen johtaja ympäristötoimikunta
	Kerätään ympäristöaiheista materiaalia kurssi- ja leirikeskusten tarpeisiin	2009-2012	ympäristötoimikunta
	Kehitetään erityisesti Upilaa ympäristökasvatuskeskuksena	2009-2012	yhteinen kasvatustyö ympäristötoimikunta

6. JÄTEHUOLTO

Lahden seurakuntayhtymän jätehuollosta on tehty selvitys osana ympäristökatselmusta ja sen tulokset löytyvät sieltä. Selvityksen perusteella on ryhdytty jätehuollon kehittämistoimenpiteisiin. Kiinteistöjen jätehuolto kuuluu kiinteistötoimelle ja hautausmaiden jätehuolto on hautaus- ja puistotoimen vastuulla. Jätehuoltovastaavaksi on nimetty seurakuntapuutarhuri Seppo Teperi.

Jätehuollossa päämääränä on jätteiden lajittelun ja hyötykäytön tehostaminen. Jätteiden määrän ja haitallisuuden vähentämiseen vaikutetaan parhaiten hankintoja tehtäessä, mikä on jokaisen hankintoja tekevän vastuulla.

Kaatopaikka- eli sekajätettä vähennetään tehostamalla lajittelua. Lajittelussa ensisijaisena pyrkimyksenä on saada jäte hyödynnettäväksi aineena. Mikäli jätettä ei saada aineena hyödynnettäväksi toimitetaan se hyödynnettäväksi energiana.

Hautausmailla jätteiden lajittelumahdollisuuksia on tehostettu. Seurakuntalaiset eivät kuitenkaan aina löydä oikeita jätteastioita, jolloin lajittelu jää tekemättä. Hautausmaille uusitaan kartat, joihin merkitään selvästi jätteiden lajittelumahdollisuudet. Asiasta tiedotetaan myös Kirkonseutu lehdessä.

Paperijätteen lajittelua tehostetaan. Toimistopaperin erilliskeräily aloitetaan kiinteistöiltä, joilla sitä syntyy merkittäviä määriä.

Päämääränä on syntyvien jätteiden määrän ja niiden haitallisuuden vähentäminen.

Tavoite	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
1) Biojätteen lajittelua ja erilliskeräystä lisätään	Lisätään biojäteastioita toimipisteisiin ja opastetaan myös seurakuntalaisia niiden käyttöön (ks. esim. hautausmaat ja Upila)	2009-2012	kiinteistötoimisto hauta- ja puistotoimi/ jätehuoltovastaava
2) Ongelmajätteistä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa ihmisille ja luonnolle.	Käsittely ohjeistetaan ja siitä tiedotetaan henkilöstölle. Hankinnoissa huomioidaan tuotteen elinkaari. Kirjataan käsitellyt ongelmajätteet	2009-2012	hauta- ja puistotoimi kiinteistötoimisto/ jätehuoltovastaava, kaikki ongelmajätteitä käsittelevät
3) Toimistopaperi lajitellaan erilleen	Toimistopaperia kerätään erikseen. Lajittelusta tiedotetaan ja henkilöstöä opastetaan.	2009-2012	kaikki yksiköt ja työntekijät kiinteistötoimisto
4) Kaatopaikalle menevän jätteen määrää vähennetään.	Hyötykäyttöön kelpaavia jätteitä (lasi + metalli) erotellaan muusta jätteestä. Kertakäyttöt tuotteita vältetään.	2009-2012	kaikki yksiköt ja työntekijät kiinteistötoimisto/ jätehuoltovastaava

7. SIIVOUS

Siivoustyöstä on tehty ympäristöselvitys osana seurakuntayhtymän ympäristökatselmusta ja sen tulokset ovat esiauditointiraportissa.

Siivouksessa on kevennetty vedettömämpiin puhdistusmenetelmiin ja vahauksissa suositaan paikkavahauksia. Siivouskertoja on pyritty vähentämään ja siivoustyön suorittamista keventämään harkitusti todellisen tarpeen mukaiseksi. Kaikissa kiinteistöissä tullaan suorittamaan siivoustyönmäärälaskenta, jonka pohjalta laaditaan kirjalliset siivoustyöohjeet.

Päämääränä on tilojen pitäminen viihtyisinä sekä pintojen elinkaaren maksimointi mahdollisimman pienellä ympäristökuormituksella.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
1) Koulutetaan kiinteistöhenkilökuntaa	Tarjotaan mahdollisuus hygieniapassin suorittamiseen. Päivitetään yleistä ympäristöosaamista	2010-2012	kiinteistötoimisto/ palveluesimies

2) Puhdistusaineista aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa ympäristölle.	Käyttöturvatiiedoista selvitetään kemikaalien haitallisuus. Suositetaan ympäristömerkittyjä tuotteita mahdollisuuksien mukaan.	2009-2012	kiinteistötoimisto/ palveluesimies
3) Syntyvien jätteiden määrää vähennetään ja jätteiden lajittelusta huolehditaan.	Hankitaan puhdistusaineet mahdollisimman suurissa pakkauksissa. Kertakäyttöisiä siivoustuotteita ei juurikaan käytetä. Siivousvaunuissa lajittelu vähintään energia-, bio- ja kaatopaikkajätteeseen	2009-2012	kiinteistötoimisto/ palveluesimies
4) Siivoustyö kuormittaa mahdollisimman vähän ympäristöä.	Siivoojille annetaan tietoa oman työn ympäristövaikutuksista. Vähennetään voimakkaiden aineiden käyttöä ja tarkistetaan siivoustaso.	2010-2012	kiinteistötoimisto/ palveluesimies

8. KIINTEISTÖHOITO

Lahden seurakuntayhtymässä seurataan kiinteistöjen käyttöastetta sähköisen varausjärjestelmän sekä kiinteistöissä olevien taulukoiden avulla. Taulukoiden ylläpitäminen on kiinteistöjen käyttäjien vastuulla. Kiinteistövalvomo on hankittu keväällä 2000. Kiinteistövalvomolla saadaan aikaisiksi energiansäästöä ilmastointikoneita ohjelmoimalla ja seuraamalla. Valvomoon on kytketty saneerausten yhteydessä lisää kiinteistöjä. Järjestelmään on liitetty myös kiinteistökohtaiset sähköiset huoltokirjat.

Suuret peruskorjaukset jatkuvat Kirkkokatu 5:ssä, Upilan vanhassa päärakennuksessa (suojelukohde) ja Siikaniemessä. Korjauksia tehtäessä ympäristönäkökohdat otetaan huomioon urakoitsijoiden toimesta.

Energiavastuuhenkilöksi on nimitetty huoltomestari Pasi Suontama. Vuonna 2007 aloitettiin energiansäästöprojekti energiakatselmuksella, joka käsitti seuraavat kiinteistöt: Ristinkirkko, Salpausselän kirkko, Liipolan seurakuntakeskus, Mukkulan seurakuntakeskus ja Siikaniemen kurssikeskus. Sen pohjalta aloitetaan energiansäästöprojekti, jolla tavoitellaan lämmitysenergiassa n. 15% säästöjä ja Siikaniemessä jopa 66% säästöjä sekä kiinteistösähkön osalta keskimäärin 3% säästöjä.

Päämääränä on kiinteistöjen käytöstä aiheutuvien ympäristökuormitusten vähentäminen.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
1) Energian kulutus vähenee.	Energiakatselmuksen suosittamien investointien toteuttaminen Ristinkirkossa, Salpausselän kirkossa, Mukkulan ja Liipolan seurakuntakeskuksissa sekä Siikaniemen kurssikeskuksessa	2009-2010	kiinteistöpäällikkö projekti-insinööri energiavastaava
	Peruskorjaukset energiatehokkaasti (Upilan vanha päärakennus, Siikaniemen keittiö)	2009-2011	
	Kiinteistöautomaation lisääminen korjausten yhteydessä (mm. Kirkkokatu 5).	2009-2012	
2) Siirrytään enemmän uusiutuvan energian käyttöön.	Siikaniemeen maalämpö	2009	kiinteistöpäällikkö projekti-insinööri
	Uudisrakentamisen ja peruskorjausten yhteydessä selvitetään mahdollisuudet maalämmön ja aurinkoenergian hyödyntämiseen.	2009-2012	

9. KEITTIÖT JA RUOKALAT

Kaikissa keittiöissä, ruokaloissa sekä henkilöstöravintolassa kerätään erikseen energia- ja sekajätettä. Henkilöstöravintolassa, Siikaniemen ja Heinäsaaren leirikeskusten ruokaloissa lajitellaan myös biojäte. Siikaniemessä kerätään lisäksi lasi- ja metallijäte erikseen.

Kaikessa ruoanvalmistuksessa pyritään käyttämään kotimaisia raaka-aineita, aina kun se on mahdollista. Kahvitarjoilujen järjestäjille annetaan mahdollisuus valita tarjottavaksi Reilun kaupan kahvia.

Paikallisia tuotteita suositaan aina, kun laadukkaita tuotteita on saatavilla. Luomujuureksia tilataan ja käytetään aina kun niitä on kohtuuhintaan saatavilla. Luomujauhoja käytetään leivonnassa.

Henkilöstöruokalassa on joka päivä tarjolla kasvisruokavaihtoehto ja leirikeskuksissa aina pyydettyä valmistetaan kasvisateria. Myös muut ruokavaliot huomioidaan ja ateria valmistetaan toivomusten mukaisesti. Henkilöstöravintola on suljettuna Kirkkokatu 5:n remontin ajan ja sen jatkosta päätetään vuonna 2009.

Päämääränä on tarjota ympäristöystävällisesti tuotettua maukasta, ravitsevaa ja terveellistä ravintoa.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
1) Jätteiden lajittelu tehostuu ja jätemäärät vähenevät.	Lajitellaan kaatopaikka- ja energiajätteen lisäksi bio-, pahvi-, lasi- ja metallijäte. Raaka-aineet tilataan mahdollisimman suurissa pakkauksissa. Annospakkauksia ei käytetä.	2009-2012	kiinteistötoimisto/ jätehuoltovastaava
2) Reilun kaupan tuotteiden käyttö lisääntyy.	Järjestetään Reilun kaupan teemaviikkoja ja saadaan kokeilut pysyviksi	2009-2012	kiinteistötoimisto/ taloushuoltopäällikkö leirikeskukset, kaikki yksiköt
3) Luomu- ja lähiruoan käyttö lisääntyy.	Upilassa portaat luomuun	2009-2012	Siikaniemi/ ruokapalveluesimies

10. TOIMISTOTYÖ

Energiankulutusta pyritään vähentämään valaistuksen liikeilmaisimien ja ilman laadun perusteella toimivan automaatti-ilmastoinnin avulla sekä sähkölaitteiden järkevällä käytöllä mm. sammuttamalla tietokoneet yöksi aina kun se on mahdollista, pitämällä latureita verkkovirrassa vain latauksen ajan.

Toimistotarvikkeiden ja -laitteiden hankinnoissa huomioidaan ympäristöominaisuudet. Hankinnoissa huomiota kiinnitetään käyttöikään, huollettavuuteen, energiankulutukseen ja kierrätettävyyteen. Tuotteita, jotka käytöstä poiston jälkeen sisältävät ongelmajätettä, vältetään. Ympäristömerkittyjä tuotteita suositaan.

Paperinkulutusta seurataan ja sitä pyritään vähentämään. Henkilöstöä neuvotaan ja opastetaan tietoliikennetekniikan käyttöön ja hyödyntämiseen siten, että tulosteiden ja kopioiden määrä vähenee. Kopioitaessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan paperi molemmat puolet. A 3:n kokoinen arkki pienennetään A 4:n kokoon, mikäli asiasisältö pysyy selkeänä.

Kopiokoneiden ja tulostimien käytetyt värikasetit palautetaan uusia hankittaessa jälleenmyyjälle.

Päämääränä on toimistotyön ympäristövaikutusten tiedostaminen ja haitallisten vaikutusten väheneminen.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
1) Jätteiden lajittelu tehostuu.	Lajitellaan toimisto- ja jättepaperi erikseen. Merkittään astiat selkeästi. Ohjeet ja opastus.	2009-2012	kaikki työntekijät
2) Energian kulutus vähenee.	Uudisrakentamisessa ja peruskorjauksissa asennetaan liikeilmaisimilla ohjautuva valaistusjärjestelmä ja ilman laadun mukaan toimiva automaattinen ilmastointi. Ohjeet ja opastus sähkölaitteiden järkevään käyttöön.	2008-2012	kiinteistöpäällikkö projekti-insinööri energiavastaava
3) Hankintoja tehtäessä huomioidaan tuotteen ja palvelun aiheuttamat ympäristökuormat.	Alihankkijoilta pyydetään selvitys siitä, miten he ottavat ympäristöasiat huomioon omassa toiminnassaan.	2009-2012	talouspäällikkö keskusrekisterin johtaja tietohallintopäällikkö
4) Paperin kulutus vähenee entisestään.	Sähköistä tiedonsiirtoa hyödyntämällä pyritään eroon turhista tulosteista. Kopioidaan mahd. mukaan paperin molemmille puolille. Käytetään yksipuoleiset tulosteet uudelleen suttupaperina	2009-2012	kaikki työntekijät talouspäällikkö tietohallintopäällikkö keskusrekisterin johtaja

11. HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET

Hautausmailla on tehty ympäristöselvitys, lähinnä hautausmaiden hoitoon ja hautaamiseen liittyen ja tulokset löytyvät auditointiraportista.

Hautausmaiden ja viheralueiden hoidossa tavoitteena on suojella pohjavesiä ja maaperää kemikaalien aiheuttamalta likaantumiselta. Luonto- ja maisemalliset arvot pyritään huomioimaan alueiden kunnossapidossa ja kehittämisessä.

Hautausmaiden jätehuoltoa kehitetään edelleen. Suurin jätemäärä syntyy muovikuorisista hautakynntilöistä. Keväisin kynntilöistä lajitellaan metallihuput metallinkeräykseen ja muoviosat energiajätteeksi. Kasviperäinen jäte kompostoidaan omalla kompostikentällä.

Levon kasvihuoneella sidontatöissä suositetaan vain biologisesti hajoavia sidontatarvikkeita, jolloin rautalankaa käytetään vain rusetin kiinnitykseen. Levon kappeleilla on aloitettu kokeiluna rusettien poistaminen lankoineen kukkavihoista, jolloin kukkavihot voidaan käsitellä Kujalan kaatopaikan kompostointilaitoksessa. Kokeilusta tehdään pysyvä.

Päämääränä on hautausmaiden ja viheralueiden viihtyisyyden lisääntyminen sekä hoidosta aiheutuvan ympäristörasituksen minimointi.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
1) Jätteiden lajittelu tehostuu.	Siunauskukkien lajittelu Hautausmaille uudet kartat, joihin merkitään selkeästi jäteastioiden sijainti. Julkinen tiedotus Kirkonseutu –lehdessä vuosittain	2009-2012 2009 2009-2012	hautaus- ja puistotoimi/ ylipuutarhuri
2) Krematorion ilmastolle haitallisia päästöjä vähennetään	Savukaasun puhtausastetta parannetaan	2009	kiinteistötoimisto
3) Siirrytään enemmän uusiutuvan energian käyttöön	Tutkitaan mahdollisuutta vaihtaa Levon kappeleiden ja kasvihuoneen lämmitys maakaasusta esim. maalämpöön.	2009-2012	kiinteistötoimisto

12. LEIRI- JA KURSSIKESKUKSET

Siikanimen, Upilan ja Heinäsaaren leirikeskusten alueella luontoselvityksen teki FM Marko Vauhkonen. Valtakunnallisesti suojeltavia lajeja löytyi vain täplälampikorento, mutta Päijät-Hämeelle harvinaisia lajeja oli kaksi: jänönsalaatti ja kyläkellukka. Uhanalaisia pesimälintuja löytyi pikkutikka ja tiltalti. Alueilla on erityisiä luontoarvoja, jotka kannattaa säilyttää. Tämä ei kuitenkaan vaadi erityisiä muutoksia leirikeskusten toimintaan. Luontokartoituksen perusteella alueille rakennetaan luontopolkuja, joiden varsille voidaan pystyttää luonnosta kertovia opastauluja.

Leirikeskusten jätehuoltoa kehitetään ja lajittelua tehostetaan. Kaikissa lajitellaan energia, kaatopaikka ja biojäte. Siikaniemessä on lajiteltu myös metalli- ja lasijäte. Upilaan sijoitetaan myös majoitustiloihin erilliset lajittelupisteet.

Siikaniemi ja Upila sijaitsevat Vesijärven rannalla. Lahdessa perustettiin vuonna 2007 Päijät-Hämeen Vesijärvisäätiö, joka keskittyy tutkimukseen ja hoitotoimenpiteisiin järven tilan kohentamiseksi. Seurakuntayhtymässä kehitetään yhteistyötä Vesijärvisäätiön kanssa.

Päämääränä on luonnon virkistysarvojen ja monimuotoisuuden säilyttäminen. Virkistyskäyttöä kehitetään luonnon ehdoilla.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
1) Luontoarvot tiedostetaan ja niitä myös suojellaan. Leirikeskusten käyttäjille annetaan tietoa alueen luonnosta.	Luontoselvityksen perusteella rakennetaan opastettuja luontopolkuja yhteistyössä paikallisten oppilaitosten kanssa.	2010-2012	nuorisosihteeri leirikeskusten johtaja/isäntä ympäristötoimikunta
	Laaditaan ilmoitustauluille leirikeskusten ympäristöinfot	2009-2010	leirikeskusten johtaja/isäntä ympäristötoimikunta
	Yhteistyön kehittäminen Vesijärvisäätiön kanssa	2009-2012	ympäristötoimikunta
	Upilasta kehitetään ympäristökasvatuskeskus	2009-2012	yhteinen kasvatustyö ympäristötoimikunta
2) Jätteiden lajittelu tehostuu.	Kerätään erikseen kaatopaikka-, energia-, bio-, metalli-, lasi- ja paperijäte.	2009-2012	kiinteistöpäällikkö jätehuoltovastaava
	Upilassa myös majoitustiloihin lajittelu bio-, energia- ja kaatopaikkajätteisiin.	2009	Siikaniemi/ ruokapalveluesimies
3) Energian säästäminen ja uusiutuvan energian käyttö lisääntyy	Energiansäästöprojektin myötä maalämpö Siikaniemeen Siikaniemen keittiöremontti ja Upilan päärakennus	2009 2009-2011	kiinteistötoimisto

14. LIIKENNE

Lahden seurakuntayhtymällä on käytössä pienoisbussi, useita pakettiautoja, kuorma-auto, pari sähköautoa sekä viher- ja kiinteistöjen pihajäteautoja. Lahden seurakuntayhtymällä on käytössä pienoisbussi, useita pakettiautoja, kuorma-auto, pari sähköautoa sekä viher- ja kiinteistöjen pihajäteautoja. Autot huolletaan säännöllisesti huolto-ohjeiden mukaisesti merkkikorjaamolla. Muut koneet huolletaan ja korjataan omalla korjaamolla.

Kuljetuksia pyritään hoitamaan siten, että kerralla voidaan hoitaa samalla suunnalla olevien kohteiden kuljetukset. Leirien bussikuljetukset pyritään järjestämään siten, että päättävän leirin osallistujat palaavat Lahteen samalla bussilla millä alkavan leirin osallistujat kuljetetaan kohteeseen. Kuljetuksista kohteeseen vastaa leirin järjestäjä.

Polkupyöräilijöille tärkeät tilat peseytymiseen ja vaatteiden vaihtoon remontoitiin uuden virastotalon alakertaan. Polkupyörille on myös enemmän katoksellista parkkitilaa kuin ennen.

Päämääränä on liikenteestä ja kuljetuksista aiheutuvien päästöjen väheneminen.

Tavoitteet	Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
1) Seurakuntayhtymän ajoneuvot ovat vähäpäästöisiä.	Hankintapäätös tehdään polttoaineen kulutuksen ja päästöjen perusteella. Sähköautolla korvataan mahdollisimman paljon muita kuljetuksia.	2009-2012	kiinteistötoimisto hautaja- ja puistotoimisto
2) Oman auton käyttö vähenee seurakunnan järjestämässä tilaisuuksissa	Polkupyörällä, yhteiskuljetuksilla ja yleisillä kulkuneuvoilla liikkumista suositaan ja niistä tiedotetaan paremmin Kokousten ja tilaisuuksien paikkaa valittaessa huomioidaan myös liikenteestä aiheutuvat ympäristönäkökohdat	2009-2012	ympäristötoimikunta kaikki yksiköt kaikki yksiköt
3) Pakokaasupäästöt kilometriä kohti vähenevät.	Autonkuljettajille ja paljon autoa työssä käyttäville annetaan taloudellisen ajotavan koulutusta.	2009-2012	ympäristötoimikunta
4) Oman auton käyttö vähenee työ- ja virkamatkoilla	Hankitaan yhteiskäyttöön polkupyöriä työpäivän sisäisiä työmatkoja varten Järjestetään työterveyden kanssa haastekampanja terveellisestä liikkumisesta ja työmatkoista Osallistutaan Autoton päivä -tapahtumaan	2009-2010 2010 2009-2012	ympäristötoimikunta ympäristötoimikunta ympäristötoimikunta